

O‘ZBEKISTON SUG‘URTA BOZORIDA YASHIL SUG‘URTA KONSEPSIYASI: ZARURAT, JORIY HOLAT VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI

Zoyirov Laziz Subxonovich

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

mustaqil tadqiqotchisi, i.f.n., prof

ORCID: 0009-0005-9252-7567

E-mail: lzoyirov@mail.ru

Annotatsiya

Bugungi kunda ekologik xavflarning ortib borishi, iqlim o‘zgarishining salbiy ta’siri va atrof-muhit muhofazasining dolzarbligi yashil sug‘urta konsepsiyasining global miqyosda muhim yo‘nalishlardan biriga aylanishiga sabab bo‘lmoqda. Yashil sug‘urta ekologik risklar, tabiiy ofatlar, iqlim o‘zgarishi va boshqa muhitga bog‘liq tahdidlarni moliyaviy jihatdan boshqarish vositasi bo‘lib, u barqaror rivojlanish tamoyillariga xizmat qiladi. Ushbu ilmiy tadqiqot O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta konsepsiyasining zaruratini, joriy holatini va istiqbollari chuqur tahlil qiladi. Mamlakatimizda bu yo‘nalish hali to‘laqonli shakllanmagan bo‘lsa-da, xalqaro tajriba, davlat siyosatining ekologik yo‘nalishga e’tibori va moliyaviy sektorning modernizatsiyasi asosida uni joriy etish uchun katta salohiyat mavjud. Tadqiqotda shuningdek, mavjud muammolar, huquqiy va institutsional to‘siqlar, bozor ishtirokchilarining tayyorgarlik darajasi, innovatsion sug‘urta mahsulotlariga talab va ularni joriy etish strategiyalari ko‘rib chiqiladi. Natijada yashil sug‘urtaning O‘zbekistonda samarali amal qilishi uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

Kalit so‘zlar: yashil sug‘urta, ekologik risklar, sug‘urta bozori, barqaror rivojlanish, ESG, iqlim o‘zgarishi, yashil moliya, tabiiy ofatlar, sug‘urta mahsulotlari.

Аннотация

В настоящее время рост экологических рисков, негативное воздействие изменения климата и актуальность охраны окружающей среды способствуют тому, что концепция зелёного страхования становится одним из важнейших направлений в мировом масштабе. Зелёное страхование представляет собой финансовый инструмент управления экологическими рисками, природными катастрофами, изменением климата и другими угрозами, связанными с окружающей средой, и служит принципам устойчивого развития. Данное научное исследование посвящено анализу необходимости, текущего состояния и перспектив внедрения зелёного страхования на страховом рынке Узбекистана. Несмотря на то, что данное направление в стране пока не сформировано в полной мере, международный опыт, внимание государственной политики к экологическим вопросам и модернизация финансового сектора создают высокий потенциал для его реализации. В исследовании также рассматриваются существующие проблемы, правовые и институциональные барьеры, уровень готовности участников рынка, спрос на инновационные страховые продукты и стратегии их внедрения. В итоге разрабатываются практические рекомендации по эффективному применению зелёного страхования в Узбекистане.

Ключевые слова: зелёное страхование, экологические риски, страховой рынок, устойчивое развитие, ESG, изменение климата, зелёные финансы, природные катастрофы, страховые продукты.

Abstract

Today, the growth of environmental risks, the negative impact of climate change, and the urgency of environmental protection have made the concept of green insurance one of the key global directions. Green insurance serves as a financial tool to manage environmental risks, natural disasters, climate change, and other environment-related threats, contributing to the principles of sustainable development. This scientific study analyzes the necessity, current state, and prospects of green insurance in the insurance market of Uzbekistan. Although this area has not yet been fully developed in the country, international experience, the government's focus on ecological policy, and the modernization of the financial sector demonstrate strong potential for its introduction. The study also considers existing challenges, legal and institutional barriers, the preparedness of market participants, demand for innovative insurance products, and strategies for their implementation. As a result, practical recommendations are developed for the effective application of green insurance in Uzbekistan.

Keywords: green insurance, environmental risks, insurance market, sustainable development, ESG, climate change, green finance, natural disasters, insurance products.

KIRISH

Hozirgi global iqtisodiy muhitda barqaror rivojlanish tamoyillari tobora markaziy o'ringa chiqmoqda. Ayniqsa, ekologik xavflarning kuchayishi, iqlim o'zgarishining tezlashuvi, suv resurslari tanqisligi, havoning ifloslanishi kabi ekologik muammolar iqtisodiy va moliyaviy tizimlar faoliyatini qayta ko'rib chiqishni taqozo etmoqda. Bunday sharoitda yashil iqtisodiyot, yashil moliya va ularning ajralmas tarkibiy qismi hisoblangan yashil sug'urta konsepsiyasining dolzarbligi ortib bormoqda. Yashil sug'urta ekologik xavflarni boshqarish, ekologik barqarorlikni ta'minlash va tabiatga ehtiyotkor munosabatni rag'batlantirish vositasi sifatida qaralmoqda.

Yashil sug'urta – bu an'anaviy sug'urta mexanizmlarining atrof-muhitga yo'naltirilgan, ekologik mas'uliyatni o'z ichiga olgan innovatsion ko'rinishidir. U asosan ekologik tahdidlar (masalan, toshqin, qurg'oqchilik, yer silkinishi, texnogen halokatlar, chiqindi muammolari)ni moliyaviy qamrab olish, yashil investitsiya loyihalarini himoyalash hamda barqaror iqtisodiy faoliyatni rag'batlantirishda muhim o'rin egallaydi. Bu turdagi sug'urta mahsulotlari ekologik xavflarni moliyaviy boshqarish bilan birga, kompaniyalar va investorlarni ekologik mas'uliyatli faoliyat yuritishga undaydi.

Jahon tajribasiga nazar tashlansa, yashil sug'urta bozori qator rivojlangan mamlakatlarda (Germaniya, Yaponiya, Shvetsiya, Kanada va boshqalar) allaqachon shakllangan bo'lib, davlat siyosati, xalqaro moliyaviy institutlar, biznes sektori va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi hamkorlikda muvaffaqiyatli rivojlanmoqda. Misol uchun, 2023-yil yakunlariga ko'ra global yashil sug'urta mukofotlari hajmi \$150 milliard AQSh dollaridan oshgan va har yili o'rtacha 10–15% o'sib bormoqda. Ushbu

mahsulotlar asosan quyosh va shamol energiyasi loyihalari, ekologik toza transport, chiqindilarni qayta ishlash kabi yoʻnalishlarda faol qoʻllanilmoqda.

Oʻzbekiston sugʻurta bozori esa ushbu yoʻnalishda hali yangi bosqichda boʻlib, yashil sugʻurta tushunchasi endigina shakllanmoqda. Mamlakatda ekologik muammolar – iqlim oʻzgarishi, choʻllanish, suv tanqisligi va texnogen xatarlar tobora keskinlashayotganiga qaramay, sugʻurta sektori bu xatarlarni moliyaviy boshqarish vositasi sifatida toʻlaqonli faollik koʻrsatmayapti. Sugʻurta kompaniyalari tomonidan ekologik yoʻnalishdagi maxsus mahsulotlar taklifi mavjud emas, bu esa bozor ishtirokchilarining malakasi, qonunchilikdagi moslashuvchanlik yetishmasligi va aholining moliyaviy savodxonligi darajasi bilan izohlanadi.

Shu bilan birga, Oʻzbekistonda yashil iqtisodiyot tamoyillariga asoslangan milliy strategiyalar, xususan, “Yashil energiya” konsepsiyasi, “2023–2030-yillarda atrof-muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlik strategiyasi” kabi davlat dasturlari yashil moliyaviy mahsulotlar, jumladan yashil sugʻurtaning joriy etilishi uchun huquqiy va institutsional zamin yaratmoqda. Bundan tashqari, xalqaro moliyaviy institutlar, jumladan, Jahon banki, Osiyo taraqqiyot banki, EBRD bilan olib borilayotgan hamkorlik doirasida barqaror va ekologik masʼuliyatli moliya infratuzilmasini rivojlantirish boʻyicha dasturlar shakllanmoqda.

Shunday qilib, Oʻzbekiston sugʻurta bozorida yashil sugʻurta mahsulotlarini joriy etish zarurati tobora ortib bormoqda. Bu nafaqat atrof-muhitni himoya qilish, balki iqtisodiy barqarorlik, investitsiyaviy jozibadorlik va aholining ijtimoiy himoyasini taʼminlashga ham xizmat qiladi. Ushbu tadqiqotda Oʻzbekistonda yashil sugʻurta konsepsiyasining zarurati, joriy holati, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yoʻllari tahlil qilinadi, shuningdek, rivojlanish istiqbollari asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Davide Lauria fikriga koʻra, sugʻurta investitsiya portfellarini optimallashtirishda ESG omillarini dinamik modellar orqali integratsiyalash uzoq muddatli samaradorlikni oshiradi. Fikrimizcha, ESG omillarini dinamik modellar asosida integratsiyalash sugʻurta kompaniyalariga raqobatbardosh va barqaror investitsiya strategiyasini yaratishda muhim vosita hisoblanadi. Bu yondashuv orqali nafaqat moliyaviy koʻrsatkichlar yaxshilanadi, balki ijtimoiy va ekologik barqarorlik ham taʼminlanadi¹.

Amir Amel-Zadeh fikriga koʻra, ESG tamoyillarini moliyaviy strategiyaga kiritish sugʻurta kompaniyalariga ijtimoiy va ekologik barqarorlik bilan bir qatorda moliyaviy rentabellikni ham taʼminlash imkonini beradi. Bu yondashuv kompaniyalar uchun investitsiya risklarini kamaytirishning samarali vositasi hisoblanadi. Fikrimizcha, ESG tamoyillarining investitsiyalarga integratsiyalashuvi nafaqat sugʻurta kompaniyalarining risk boshqaruvi tizimini kuchaytiradi, balki ularning uzoq muddatli raqobatbardoshlik va bozor ishonchini oshirishiga ham xizmat qiladi².

¹ Lauria, D., Lindquist, W. B., Mitnik, S., & Rachev, S. T. (2022). A Dynamic Model of ESG-Based Asset Pricing and Portfolio Optimization. arXiv preprint.

² Amel-Zadeh, A. (2022). ESG Integration in Financial Strategy. Saïd Business School, University of Oxford.

Ben Caldecott fikriga ko‘ra, ESG va yashil moliya sohasida yetakchi ekspert sifatida ta’kidlaydiki, sug‘urta kompaniyalari ekologik va iqlim risklarini hisobga olgan holda investitsiya portfelini boshqarish orqali barqarorlikni oshirishi mumkin. U ESG ma’lumotlarini risklarni baholash va investitsiya portfelini optimallashtirishda muhim omil sifatida ko‘radi. Fikrimizcha, sug‘urta kompaniyalari ESG ma’lumotlarini faol integratsiyalash orqali nafaqat o‘z moliyaviy xavflarini kamaytiradi, balki portfelning uzoq muddatli barqarorligini ta’minlaydi. Shuningdek, bu yondashuv kompaniyalarni ekologik o‘zgarishlarga moslashish va ijtimoiy mas’uliyatni oshirish yo‘lida faol qadamlar tashlashga undaydi, natijada ularning bozor raqobatbardoshligi va obro‘si mustahkamlanadi¹.

Xiaoyu Zhou fikriga ko‘ra, ESG ko‘rsatkichlariga ega kompaniyalar makroiqtisodiy o‘shish uchun ijobiy ta’sir ko‘rsatishini ta’kidlab, sug‘urta kompaniyalari portfelini ESG mezonlariga moslashtirish orqali nafaqat moliyaviy barqarorlik, balki kengroq iqtisodiy barqarorlikni ham qo‘llab-quvvatlashini bildiradi. Fikrimizcha, bu yondashuv sug‘urta kompaniyalarining uzoq muddatli muvaffaqiyati va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda muhim rol o‘ynaydi. ESG mezonlarini hisobga olgan investitsiya siyosati nafaqat kompaniyaning moliyaviy ko‘rsatkichlarini yaxshilaydi, balki jamiyat va atrof-muhit uchun ham barqaror rivojlanishni rag‘batlantiradi, bu esa sug‘urta sektorining ijtimoiy mas’uliyatini oshirishga xizmat qiladi².

METODOLOGIYA

Mazkur maqolada O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta konsepsiyasining zarurati, mavjud holati va rivojlanish istiqbollarini aniqlash maqsadida tizimli va kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqot nazariy asoslarni o‘rganish, empirik ma’lumotlarni tahlil qilish, xalqaro tajribani solishtirish va mahalliy sharoitga mos takliflar ishlab chiqishni o‘z ichiga oladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Yashil sug‘urta bu atrof-muhitga salbiy ta’sir ko‘rsatadigan xatarlarni moliyaviy qoplash, ekologik barqaror loyihalarni qo‘llab-quvvatlash va fuqarolar hamda tadbirkorlik subyektlarining ekologik javobgarligini rag‘batlantiruvchi innovatsion sug‘urta instrumentidir. Jahon tajribasida yashil sug‘urta mahsulotlari asosan qayta tiklanuvchi energiya, chiqindilarni qayta ishlash, ekologik qurilish, iqlimga moslashish kabi sohalarda keng qo‘llaniladi. Bu orqali nafaqat moliyaviy himoya, balki ekologik xabardorlik, innovatsion rivojlanish va investitsiyaviy jozibadorlik oshiriladi.

O‘zbekiston sug‘urta bozori bugungi kunda transformatsiya jarayonini boshdan kechirmoqda. Bozor mexanizmlarining takomillashuvi, raqobatning kuchayishi va yangi sug‘urta mahsulotlariga bo‘lgan talabning ortishi milliy sug‘urta tizimini modernizatsiyalash zaruratini kuchaytirmoqda. Shu bilan birga, O‘zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan “Yashil iqtisodiyotga o‘tish strategiyasi”, “Ekologik xavfsizlik konsepsiyasi”, “Atrof-muhitni muhofaza qilish davlat dasturi” singari

¹ Caldecott, B. (2023). Oxford Sustainable Finance Programme. <https://www.smithschool.ox.ac.uk/oxford-sustainable-finance-group>

² Zhou, X. (2023). ESG Performance and Economic Growth. Oxford Sustainable Finance Programme.

hujjatlar yashil moliyaviy instrumentlarni, xususan yashil sugʻurtani joriy etish uchun zamin yaratmoqda.

Jahon amaliyoti shuni koʻrsatmoqdaki, yashil sugʻurta mahsulotlari rivojlangan davlatlar iqtisodiyotida muhim oʻrin egallamoqda. Germaniya, Kanada, Xitoy, Yaponiya va Skandinaviya davlatlarida quyidagi mahsulotlar keng tarqalgan: ekologik javobgarlik sugʻurtasi (Environmental Liability Insurance); yashil qurilish sugʻurtasi (Green Building Insurance); energiya loyihalarini sugʻurtalash (Renewable Energy Insurance); iqlim xavflari uchun indeksli sugʻurta (Weather Index Insurance). Bu davlatlarda hukumat, sugʻurta kompaniyalari, moliyaviy regulyatorlar va xalqaro tashkilotlar hamkorligida ekologik risklarni moliyaviy boshqarish kengayib bormoqda.

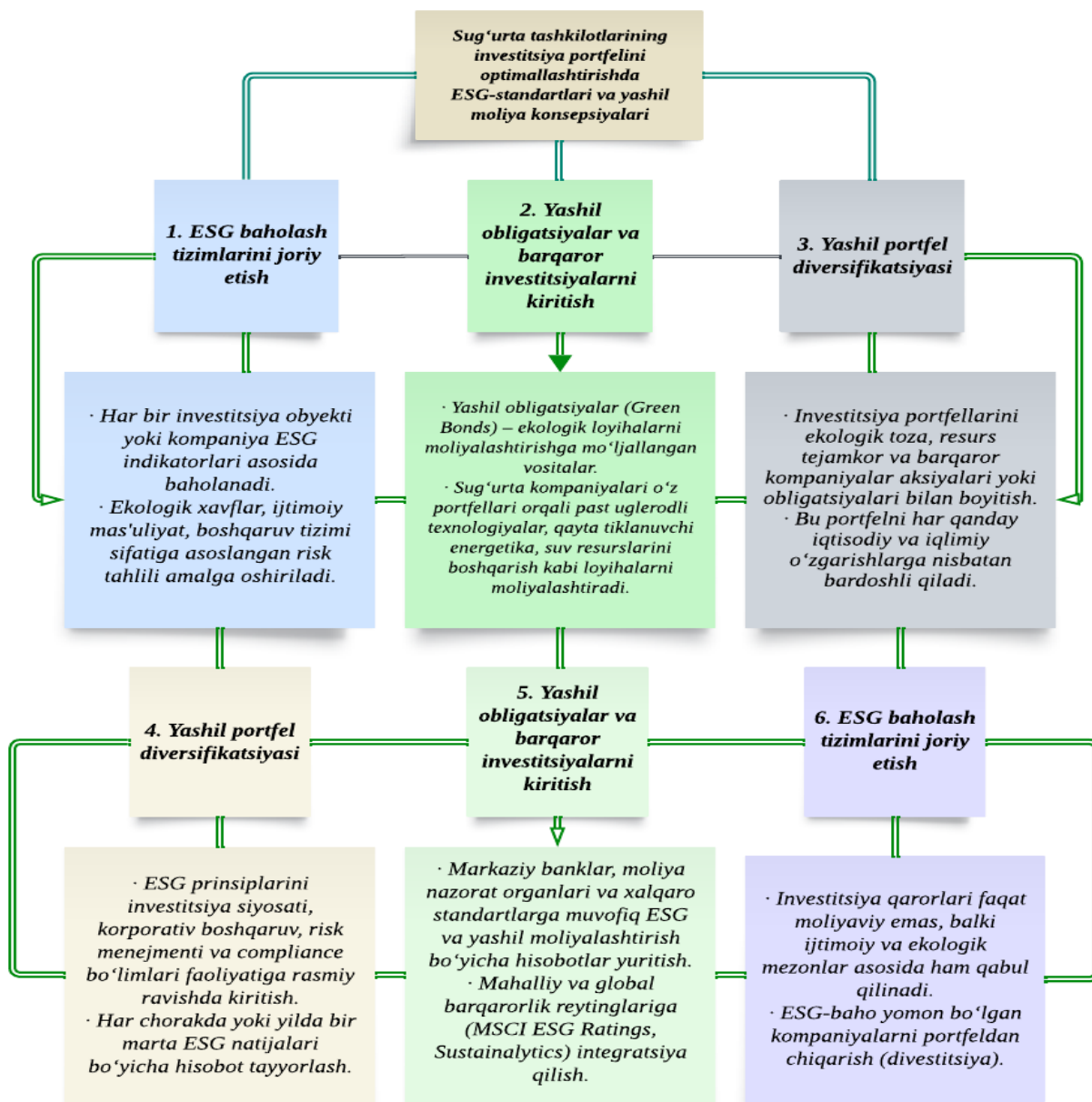
Oʻzbekiston sugʻurta sektorida yashil sugʻurta joriy etilishi uchun bir qator rivojlanish yoʻnalishlari koʻzga tashlanadi. Sugʻurta kompaniyalari kelgusida mahsulotlarini ekologik risklarni inobatga olgan holda kengaytirishi ehtimol, bu esa yangi bozor segmentini shakllantiradi. Aholi va tadbirkorlik subyektlari oʻrtasida tushunchaning hozircha kam tarqalganligi uni targʻib qilish va xabardorlikni oshirish boʻyicha samarali dasturlar ishlab chiqish zaruratini koʻrsatadi. Davlat siyosatida mavjud “yashil iqtisodiyot” konsepsiyasi moliya va sugʻurta tizimiga integratsiyalashgan taqdirda, barqaror sugʻurta mexanizmlarini yaratishga asos boʻlishi mumkin. Shu bilan birga, huquqiy-meʼyoriy bazaning rivojlantirilishi va mutaxassislar salohiyatining oshirilishi yashil sugʻurtaning amaliyotga tatbiq etilishida muhim omil sifatida namoyon boʻladi.

Shunga qaramay, Oʻzbekistonda yashil sugʻurta joriy etish uchun bir qator ijobiy omillar mavjud: davlat dasturlari (Yashil energetika strategiyasi, Atrof-muhitni muhofaza qilish strategiyasi) orqali ekologik yoʻnalishdagi loyihalarni moliyalashtirish hajmi ortmoqda; xalqaro moliya institutlari bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan ekologik va infratuzilmaviy loyihalar sugʻurta himoyasini talab qilmoqda; qayta tiklanuvchi energiya, yashil transport, chiqindi qayta ishlash sohalarida xususiy sektor faollashmoqda; iqlim oʻzgarishidan aziyat chekayotgan hududlar (masalan, Qoraqalpogʻiston, Surxondaryo)da indeksli sugʻurta mahsulotlariga ehtiyoj yuqori.

Tahlil shuni koʻrsatdiki, Oʻzbekistonda yashil sugʻurta konsepsiyasini joriy etish zarurati bevosita mavjud ekologik va iqlimiy xatarlar, davlat siyosatining yoʻnalishi va xalqaro majburiyatlar bilan belgilanadi. Bozorda hali bu yoʻnalishda raqobat kamligi birinchi boʻlib yashil sugʻurta mahsulotini joriy qilgan kompaniyalarga imtiyozli pozitsiya yaratishi mumkin. Yashil sugʻurta faqat moliyaviy mahsulot emas, balki ekologik va ijtimoiy masʼuliyatni ifodalovchi vositadir.

Soʻnggi yillarda iqlim oʻzgarishi, ekologik xavflar va ijtimoiy tengsizlik kabi global muammolar moliyaviy qarorlar qabul qilishda yangi yondashuvlarni talab qilmoqda. Ayniqsa, uzoq muddatli moliyaviy majburiyatlarga ega boʻlgan sugʻurta tashkilotlari oʻz investitsiya portfellarini nafaqat iqtisodiy rentabellik, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlik mezonlariga koʻra ham shakllanish zarurligini anglamoqda. Shu nuqtai nazardan, ESG standartlari va yashil moliya konsepsiyasi sugʻurta kompaniyalari uchun muhim strategik yoʻnalishga aylanmoqda. ESG yondashuvi investitsion aktivlarning ekologik xavfsizligi, ijtimoiy taʼsiri va boshqaruv tizimi orqali barqarorlikni baholasa, yashil moliya ekologik jihatdan foydali loyihalarni moliyalashtirishga qaratilgan moliyaviy instrumentlar toʻplamini ifodalaydi. Ushbu

konsepsiyalar sugʻurta kompaniyalarining investitsion risklarni kamaytirish, brend ishonchligini oshirish va uzoq muddatli moliyaviy barqarorlikka erishish imkonini beradi (1-rasm).

1-rasm. Sugʻurta tashkilotlarining investitsiya portfelini optimallashtirishda ESG standartlari va yashil moliya konsepsiyasi¹

Umuman olganda, ESG-standartlari va yashil moliya konsepsiyasi sugʻurta tashkilotlarining investitsiya portfelini zamonaviy, masʼuliyatli va barqaror tarzda boshqarish uchun muhim yoʻnalish hisoblanadi. Bu yondashuv orqali kompaniyalar

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan.

nafaqat iqtisodiy daromad olishga, balki atrof-muhitni muhofaza qilish, ijtimoiy mas'uliyatni oshirish va korporativ boshqaruvni takomillashtirishga ham hissa qo'shadi. Sug'urta sektorida ushbu tamoyillarni amaliyotga joriy etish investitsiya xavflarini kamaytiradi, ishonchni mustahkamlaydi va xalqaro barqarorlik standartlariga mos rivojlanish imkonini yaratadi. Kelajakda ESG va yashil moliya integratsiyasi sug'urta sanoatining transformatsiyasi uchun zaruriy omilga aylanadi.

So'nggi yillarda iqlim o'zgarishi va atrof-muhit muammolari global e'tiborni tortib, iqtisodiyot va moliyaviy sektorlar faoliyatini tubdan o'zgartirmoqda. Shunday jarayonlarda yashil sug'urta (Green Insurance) konsepsiyasi muhim rol o'ynay boshladi. U sug'urta sohasida barqarorlikni ta'minlash, ekologik xavflarga qarshi himoya qilish va yashil investitsiyalarni rag'batlantirishga qaratilgan. Ayniqsa, 2022-yildan boshlab yashil sug'urta bozori tez sur'atlar bilan o'sib, yangi imkoniyatlar va muhim tendensiyalarni ko'rsatmoqda. Quyida 2022–2024-yillar oralig'ida yashil sug'urta sohasidagi asosiy ko'rsatkichlar va bozor dinamikasi tahlil qilinadi (1-jadval).

1-jadval

2022-2024-yillarda yashil sug'urta bozorining rivojlanish dinamikasi¹

T/r	Yillar	Yashil sug'urta (Green Insurance) bo'yicha asosiy ko'rsatkichlar va tendensiyalar
1	2022	Global yashil sug'urta bozor o'lchovi 2,5 mlrd AQSH dollar. Sug'urtachilar tomonidan yashil obligatsiyalarning emissiyasi 40 foizga oshdi. Sug'urta sektori "green bonds"ga 250 milliard AQSH dollar investitsiya kiritdi.
2	2023	Qurilmalar bilan bog'liq ESG investitsiyalar sohasida sug'urta kompanyalari 2,8 trillion AQSH dollarga yetgan. Sektorning umumiy aktivlaridagi barqaror investitsiyalar ulushi 20 foizdan 36 foizgacha oshgan. Global iqlim sug'urta "climate insurance solutions" bozori taxminan 115 milliard AQSH dollarga yetdi (22 foiz o'sish). Sug'urta sohasining barqaror investitsiyalar "sustainable investments" AUM miqdori 2,8 trillion AQSh dollarni tashkil etdi.
3	2024	Global "Green Insurance" bozor hajmi 3,5 milliard AQSH dollarni tashkil qilgan. 2033-yilga kelib 9,8 milliard AQSh dollargacha o'sishi prognoz qilinmoqda, 2026 va 2033-yillar oralig'ida yillik o'sish sur'ati 14,5 foizni tashkil etadi.

2022–2024-yillar davomida global yashil sug'urta bozori sezilarli o'sish sur'atlarini namoyish etdi. 2022-yilda bozor hajmi taxminan 2,5 milliard AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2023-yilda barqaror investitsiyalarning umumiy aktivlardagi ulushi 20 foizdan 36 foizgacha oshdi va iqlim sug'urta yechimlari bozori 115 milliard AQSh dollarga yetdi. 2024-yilda esa yashil sug'urta bozorining qiymati 3,5 milliard dollarga yetib, kelgusida o'sish sur'ati yillik 14,5 foiz atrofida saqlanishi prognoz qilinmoqda. Bu ko'rsatkichlar yashil sug'urta sohasining nafaqat iqtisodiy

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan.

ahamiyatini, balki global iqlim siyosati va barqaror moliyaviy investitsiyalar yoʻnalishida tutgan oʻrnini koʻrsatadi. Shu tariqa, yashil sugʻurta moliya va ekologiyani birlashtiruvchi muhim vosita sifatida rivojlanishda davom etmoqda va kelajakda yanada keng koʻlamda qoʻllanilishi kutilmoqda.

Soʻnggi yillarda butun dunyo miqyosida iqtisodiy va investitsiyaviy qarorlar qabul qilishda ESG – ekologik (Environmental), ijtimoiy (Social) va boshqaruv (Governance) mezonlarining roli ortib bormoqda. ESG nafaqat kompaniyalar faoliyatining barqarorligini, balki investorlar, davlatlar va jamoatchilikning masʼuliyatli rivojlanishga boʻlgan eʼtiborini ham aks ettiradi. 2020–2024-yillar oraligʻida ESG konsepsiyasi jadal rivojlandi, turli iqtisodiy va siyosiy omillarga qaramay, global moliyaviy tizimda oʻz oʻrnini mustahkamladi. Quyidagi tahlilda ESGning soʻnggi besh yildagi rivojlanish dinamikasi, investitsiya oqimlari, fondlar soni va aktivlar hajmidagi oʻzgarishlar yoritilgan (2-jadval).

2-jadval

2020-2024-yillarda ESG rivojlanishining asosiy tendensiyalari hajmi¹

T/r	Yillar	ESG rivojlanishining asosiy tendensiyalari
1	2020	Dunyo boʻyicha ESGga yoʻnaltirilgan aktivlar 2020-yilda 40,5 trillion AQSH dollarni tashkil etdi. ESG fondlariga 51,1 milliard AQSH dollar investitsiya kiritildi. Barqaror obligatsiyalar bozorining umumiy hajmi 732,1 milliard AQSH dollarga yetdi.
2	2021	ESG fondlari soni 36 foizga oshib, jami 534 ta fondga yetdi.
3	2022	ESG fondlariga investitsiyalar oqimi 3,1 milliard AQSH dollarga tushib, oldingi yillardagi oʻrtacha 47 milliard AQSH dollardan ancha past boʻldi. AQShda ESGga qarshi siyosiy qarshiliklar kuchayib, ESGga boʻlgan talabni pasayishiga olib keldi.
4	2023	ESGga boʻlgan talab yana oshdi, bu ESGga boʻlgan ishonchning tiklanishini koʻrsatadi. ESGga yoʻnaltirilgan investitsiyalar yana oʻsishni boshladi, bu ESGga boʻlgan ishonchning tiklanishini koʻrsatadi.
5	2024	ESGga yoʻnaltirilgan aktivlar 53 trillion AQSH dollarga yetgan. ESG fondlariga investitsiyalar oqimi yana oshishi kutilmoqda, bu ESGga boʻlgan talabning davom etishini koʻrsatadi.

2020–2024-yillar oraligʻi ESG investitsiyalari uchun oʻziga xos bosqichlarni aks ettiradi. 2020-yilda ESGga kirish bosqichi boshlangan boʻlsa, 2021-yilda bu yoʻnalishga boʻlgan talab keskin oshdi. 2022-yilda siyosiy bosim va ishonch pasayishi sababli investitsiya oqimlari sezilarli kamaydi. Shunga qaramay, 2023-yilda ESGga boʻlgan qiziqish yana tiklandi va 2024-yilda global ESG aktivlari hajmi 53 trillion AQSh dollarga yetdi. Bu esa ESG investitsiyalari uzoq muddatli istiqbolga ega ekanligini va investorlar barqarorlik hamda ijtimoiy masʼuliyatga asoslangan qarorlar qabul qilishga tobora koʻproq eʼtibor qaratayotganini tasdiqlaydi.

¹ Muallif tomonidan tayyorlangan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O‘zbekiston sug‘urta bozorida yashil sug‘urta konsepsiyasining zarurati, joriy holati va rivojlanish istiqbollari puxta o‘rganildi. Jahon tajribasi tahlili shuni ko‘rsatdiki, yashil sug‘urta ekologik risklarni moliyaviy boshqarish, iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlash hamda yashil investitsiyalarni rag‘batlantirishda muhim vosita hisoblanadi. Rivojlangan mamlakatlarda yashil sug‘urta mahsulotlari keng qamrovli bo‘lib, ekologik xavflarga qarshi sug‘urta mexanizmlari muvaffaqiyatli ishlayotganda.

O‘zbekistonda esa yashil sug‘urta tushunchasi va mahsulotlari hali rivojlanishning dastlabki bosqichida turibdi. Sug‘urta kompaniyalari tomonidan ekologik risklarga asoslangan mahsulotlarning mavjud emasligi, aholining yashil sug‘urta haqida bilim va xabardorlik darajasining pastligi, shuningdek, huquqiy va institutsional bazaning yetishmasligi asosiy muammolar sifatida aniqlangan. Shu bilan birga, davlat tomonidan qabul qilingan ekologik strategiyalar va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari yashil sug‘urta bozorini rivojlantirish uchun ijobiy zamin yaratmoqda.

Tadqiqot natijalari ko‘rsatdiki, yashil sug‘urtaning O‘zbekistonda joriy etilishi nafaqat ekologik muammolarni moliyaviy boshqarishda, balki iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlash va xalqaro moliyaviy maydonda raqobatbardosh bo‘lishda muhim ahamiyatga ega. Shu sababli, ushbu sohani rivojlantirish uchun huquqiy bazani takomillashtirish, sug‘urta kompaniyalarining salohiyatini oshirish, aholining moliyaviy savodxonligini oshirish va xalqaro standartlarni joriy etish zarur.

Xulosa qilib aytganda, yashil sug‘urta konsepsiyasi O‘zbekiston sug‘urta bozorining istiqbolli rivojlanishida muhim vosita bo‘lib, u ekologik barqarorlikni ta‘minlash va iqtisodiyotda yashil transformatsiyani jadallashtirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Lauria, D., Lindquist, W. B., Mittnik, S., & Rachev, S. T. (2022). A Dynamic Model of ESG-Based Asset Pricing and Portfolio Optimization. arXiv preprint.
2. Amel-Zadeh, A. (2022). ESG Integration in Financial Strategy. Saïd Business School, University of Oxford.
3. Caldecott, B. (2023). Oxford Sustainable Finance Programme. <https://www.smithschool.ox.ac.uk/oxford-sustainable-finance-group>
4. Zhou, X. (2023). ESG Performance and Economic Growth. Oxford Sustainable Finance Programme.

Marketing

ilmiy, amaliy va ommabop jurnali

Muharrir: Xakimov Ziyodulla Axmadovich
Ingliz tili muharriri: Tursunov Boburjon Ortiqmirzayevich
Rus tili muharriri: Kaxramonov Xurshidjon Shuxrat o'g'li
Musahhah: Karimova Shirin Zoxid qizi
Sahifalovchi va dizaynerlar: Sadikov Shoxrux Shuxratovich
Abidjonov Nodirbek Odijon o'g'li

2025-yil, sentyabr, 9-son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar mas'ul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelavermasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga murojaat qilish mumkin. Ilmiy maqola, ommabop maqola, reklama, hikoya va boshqa ilmiy-ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

Elektron pochta: info@marketingjournal.uz
Bot: [@marketinjournalbot](https://t.me/@marketinjournalbot)
Tel.: +998977838464, +998939266610

Jurnalning rasmiy sayti: <https://marketingjournal.uz>

Marketing jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2024-yil 04-oktabrdagi 332/5 sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnali 2024-yil 15-martdan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **C-5669517** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan. **Litsenziya raqami: №240874**

"Marketing" ilmiy, amaliy va ommabop jurnalining xalqaro darajasi: **9710**. GOCT 7.56-2002 " Seriyali nashrlarning xalqaro standart raqamlanishi" davlatlataro standartlari talablari. **Berilgan ISSN tartib raqami: 3060-4621**